

LAUSUNTO

Helsinki 19.5.2026

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

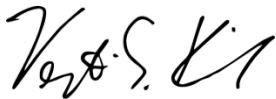
Viite: HE 49/2026 vp

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle Kansaneläkelaitoksen tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 240 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäsenenä yli 60 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja: erityisasiantuntija Anna Järvinen, anna.jarvinen@soste.fi, p. 050 586 5677

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

SOSTE kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja tulla kuulluksi otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä.

SOSTE kannattaa asiakkaiden asiointia helpottavia muutoksia

SOSTE kannattaa ehdotettuja muutoksia, jotka helpottaisivat hakemusten liitteenä tarvittavien pankki- ja tilitietojen toimittamista ja parantaisivat tietosuojaa rahalaitostiedosteluissa. Muutos ei laajentaisi tilitietojen käsittelyä Kelassa, sillä nämä tiedot on nytkin toimitettava etuushakemusten liitteeksi.

Tiliotteiden toimittaminen on hakijalle työlästä erityisesti perustoimeentulotuesta, jossa tiliotteet on yleisesti toimitettava kuukausittain. Näemme myönteisenä, että jatkossa asiakkaiden ei tarvitse itse hankkia näitä liitteitä, jotka Kelan on mahdollista saada suoraan tietopyynnöllä. Halutessaan asiakkaalla on mahdollisuus kieltää tilitapahtumien tiedustelu. Tilitietojen käyttöä tulee valvoa läpinäkyvästi ja asiakkaalle tulee olla mahdollista tarkastella, mitä tietoja Kela on häntä koskien hakenut pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä.

Ehdotetun muutoksen arvioidaan lyhentävän perustoimeentulotukihakemusten keskimääräistä käsittelyaikaa 1–2 päivällä, mikä on asiakkaiden näkökulmasta myönteistä.

Esityksessä arvioidaan alikäytön vähenevän, kun asiakkaiden asiointi helpottuu. Tämä on sinällään myönteistä. Näemme kuitenkin riskinä, että ehdotetut muutokset voivat myös aiheuttaa haavoittuvassa asemassa olevien joukossa pelkoa valvonnan lisääntymisestä ja Kelan vapaammasta pääsystä yksityisiin tietoihin, ja näin lisätä alikäyttöä entisestään. Selkeällä tiedotuksella ja neuvonnalla tulee varmistaa, että näin ei käy.

Etuuksien väärinkäytön vähentämiseen tähtäävät ehdotukset ovat kannatettavia, sillä väärinkäytökset voivat heikentää sosiaaliturvajärjestelmän legitimitettiin ja kansalaisten luottamusta järjestelmän oikeudenmukaisuuteen. Samalla väärinkäytösten torjunnan tulee olla oikeasuhtaista eikä se saa tarpeettomasti vaikeuttaa etuuksiin oikeutettujen henkilöiden asemaa tai asiointia.

SOSTE näkee kannatettavana, että toistuvien väärinkäytösten vuoksi suorakorvausoikeuden rajoituksesta voitaisiin luovuttaa tietoa matkojen yhdistelyä suorittavalle tilausvälityskeskukselle. Jatkossa tulee kuitenkin varmistaa, että nykyinen etuusjärjestelmä tukee riittävästi taksilla tapahtuvaa arkipäivän asiointia, eivätkä väärinkäytökset johdu haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten puutteellisista mahdollisuuksista muuten päästä hoitamaan asioitaan. Kelan on viestittävä asiakkaalle selkeästi rajoituksesta ennakoon.

Kannatettavaa on, että tietoja voitaisiin luovuttaa Kelan ja toimeentulotuesta korvattavien perusmenojen laskuttajien välillä tilanteissa, joissa Kela epäilee laskua väärennetyksi. Tietojen pyytämisen tulee perustua välttämättömyyteen, eikä sen tule muodostua ensisijaiseksi

toimintatavaksi. Kannatettavaa on myös täsmentää lakiin nykyistä selkeämmin asiakkaan velvollisuus toimittaa tarvittavat selvitykset talouden erillisyydestä ja oleskelupaikasta.

SOSTE kannattaa myös sitä, että Kela saisi hakemuksen liitteeksi tarvittavat lääkärinlausunnot ja todistukset nykyistä sujuvammin Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta. Myönteistä olisi asiakkaiden asiointin helpottuminen ja tietoturvan paraneminen. Asiakkaalla tulisi olla mahdollisuus tarkastaa hänestä kirjatut tiedot ja tarvittaessa pyytää oikaisemaan virheet, jotka voisivat vaikuttaa etuuspäätökseen.

Jatkossa kiinnitettävä huomiota alikäytön vähentämiseen

Etusjärjestelmän väärinkäytösten vähentäminen on sinällään myönteistä. Väärinkäytösepäilyjen osuus kaikista maksetuista etuuksista on kuitenkin alle puoli promillea. Jatkossa tulee paneutua myös etuuksien alikäytön vähentämiseen. Se on paljon suurempi ongelma kuin etuuksien väärinkäyttö. Tutkimustulosten perusteella esimerkiksi toimeentulotuen alikäytön osuuden on arvioitu olevan noin 30 prosenttia tai jopa enemmän. Tämä tarkoittaa sitä, että suuri määrä ihmisiä sinnittelee hyvin pienillä tuloilla ilman heille kuuluvaa viimesijaista etuutta.

Alikäytön seuraukset ovat raskaita ihmiselle itselleen. Ne myös lisäävät yhteiskunnan menoja syrjäytymisestä aiheutuvien kustannusten vuoksi. Oikeus etuuksiin syntyy vaikeissa elämäntilanteissa. Jos ihminen ei hae etuuksia, hänen riskinsä syrjäytyä kasvaa. Kasaantuvista talousvaikeuksista voi seurata häätöjä, pikavippikierteitä, avioeroja. Terveys voi pettää ja tuloksena olla työkyvyttömyys. Jos pienituloinen eläkeläinen ei hae toimeentulotukea ja jättää sen takia lääkkeet ottamatta, sairaudet voivat pahentua ja terveyspalveluiden kysyntä lisääntyä.

Etusjärjestelmää selkeyttämällä ja etuuksien hakemista helpottamalla alikäyttöä voidaan vähentää. Viestintää ja palveluohjausta tulee olla tarjolla sellaisissa kanavissa, joita ihmiset käyttävät. Kaikkia verkossa oleva tieto ei tavoita. Myös jalkautuvaa ja etsivää työtä tarvitaan lisää. Kelan yhden hakemuksen mallia tulisi laajentaa myös muihin etuuksiin kuin vain yleistukeen.